

נחלת ה'

מענינא דיומא

בחירת עם ישראל ביציאת מצרים

ענין יציאת מצרים מודגש בתורה פעמים רבות. חמישים פעמים מוזכר בתורה ענין יציאת מצרים (כמ"ש בזוהר פ"י יתרו פה, ב). אנו מצויים כל יום להזכיר את יציאת מצרים ביום ובלילה; להניח תפילין שמוזכר בהם יציאת מצרים; בשבת אנו אומרים שהיא זכר ליציאת מצרים, וכן בכל המועדים ובמצוות רבות. ובליל הסדר אנו מצויים לספר לבנינו את יציאת מצרים. לכאורה קשה מדוע מדגישה התורה כ"כ את ענין יציאת מצרים, הרי היינו זוכרים את יציאת מצרים גם בלא תזכורות רבות כ"כ. והדברים יתבארו עפ"י דברי הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ד אות ט) "הנה יציאת מצרים היה תיקון גדול שנתקנו בו ישראל ונשאר הדבר נצח.

והיינו כי מאחר חטאו של אדם הראשון נשאר האנושיות כולו מקולקל כמו שזכרנו בחלק ראשון (ח"א פ"ג אות ו - ח) והיה הרע מתגבר בכולו עד שלא היה נמצא מקום לטוב שיתחזק כלל. ואע"פ שנברא אברהם אבינו עליו השלום להיות הוא זרעו נבדלים לה' מכל האומות, הנה עדיין לא היה להם מקום שיוכלו להתחזק ולהתכונן בבחינת אומה שלמה ולזכות לעטרות הראויות להם, מפני הרע שהיה מחשיך עליהם והזוהמא הראשונה שלא יצאה מהם עדיין. ועל כן הוצרך שיגלו למצרים וישתעבדו שם, ובאותו השעבוד הגדול יצורפו כזהב בתוך הכור ויטהרו".

כלומר, המטרה שהקב"ה הוריד את בני ישראל למצרים הוא בשביל שיפרדו מהרע שנדבק באדם הראשון, שעדיין לא נפרד מהקדושה אצל אברהם אבינו, והרע הזה מנע את האפשרות להקים אומה שלמה ולזכות לעטרות הראויות להם, ולצורך כך הוריד הקב"ה את עם ישראל דווקא למקום הטומאה הכי גדולה, וע"י הציוף שהקב"ה יצרף אותם מטומאת מצרים - הם יזדככו לגמרי, גם מהטומאה שהיתה דבוקה בהם קודם ירידתם למצרים. [ודבר זה הוא מסתרי ההנהגה שדווקא בדרך זו יהיה התיקון]. וכמו שאמר משה רבינו לעם ישראל "ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים", דהיינו שהמטרה של הירידה למצרים היא בשביל שנהיה ביכור הברזל דהיינו המקום ששם מצרפים את הברזל, וכמו שביאר הרמח"ל.

וממשיך הרמח"ל לבאר כיצד יצאו ישראל מתוך הטומאה של מצרים: "והנה כשהגיע הזמן הראוי, **חזק האדון ב"ה את השפעתו והארתו על ישראל**, וכפה את הרע לפניהם; והבדיל אותם ממנו, ורומם אותם מן השפלות שהיו בו והעלם אליו, ונמצאו גאולים מן הרע גאולת עולם. **ומשם והלאה הוקמו לאומה שלמה דבוקה בו יתברך ומתעטרת בו.**

והנה זה תיקון שנתקנו בו לעולמים כמו שזכרנו, וכל הטובות שהגיעו ושמיגיעו לנו, כולם תלויות בו, **ועל כן נצטוינו לזכור אותו תמיד ולהזכירו בפנינו, שעל ידי זה מתחזק התיקון ההוא עלינו, ומתאמץ האור בנו, ומתמיד בנו התועלת הנמשך מן התיקון ההוא.** ע"כ דברי הרמח"ל.

ומבואר ברמח"ל יסוד גדול שעל פיו מבואר מדוע הוצרכה התורה והצרכה אותנו להזכיר פעמים רבות כ"כ את יציאת מצרים, שבאמת עיקר ענינה של זכירת יציאת מצרים אינה רק בשביל להזכיר לנו את יציאת מצרים, אלא בשביל שע"י ימשיך התיקון של יציאת מצרים. שע"י שאנו מזכירים את התיקון שהקב"ה הוציא אותנו מטומאת מצרים, ע"י מתחזקת אצלנו ההארה הזאת של היציאה, וע"י אנו יוצאים מטומאת מצרים ונדבקים בהקב"ה. ולכן התורה מצווה כ"כ הרבה לזכור את יציאת מצרים משום שכל שנזכור ונזכיר את יציאת מצרים, במדה הזו אנחנו נצא מטומאת מצרים ונתדבק בהקב"ה, ואם ח"ו לא נזכור את יציאת מצרים במדה המספיקה, הרי אנו עלולים לחזור שוב להיות תחת יד פרעה (שהוא, כידוע מסמל את היצ"ר).

דברים אלו מבוארים היטב עפ"י מה שהבאנו בגליון הקודם שזכירת יציאת מצרים ענינה הוא זכרון הבחירה של הקב"ה בנו, וממילא ככל שנחזק את ענין זה אצלנו, ונזכור את זה שוב ושוב, ככה יותר נתדבק אליו ונצא מתחת יד מצרים, וזה הן מבחינה טבעית, ע"י שנחזיר את זה לעצמנו, וככל שנתבונן ונתעמק בדברים, יקבע בנפשנו הענין הזה שהקב"ה בחר בנו ונבין את האהבה הגדולה של הקב"ה אלינו, ובכך נתדבק בו. והן מבחינה סגולית, שע"י שנזכיר את זה, יתעורר עלינו שוב האור ההוא שהאיר עלינו אז, וכמ"ש הרמח"ל (שם ח"ד פ"ד סימן ג) והנה בהיות ישראל מתחזקים בכל יום על דבר זה, ומקבלים מלכותו יתברך ומודים לו בלבם ובפיהם, מופיע הקב"ה בעולמו, וכחות הרע נכפים תחת הטוב ונמשכת הברכה לעולם, ובהעיד על יחודו כמו שכתבנו לעיל, הנה כנגד זה נענה לנו ומתנשא ביחודו, ומחזיק ומוסיף לעולם תיקון על תיקון בבחינת התיקון האמיתי שזכרנו שאליו מתגלגלים כל מסיבות ההנהגה, ומקיים עצתו שהיא העמיד הבריאה על הטוב השלם וכמו שכתבנו.

אהבת הקב"ה לעמו שנתגלתה ביציאת מצרים

לאחר שראינו שענין יציאת מצרים הוא הבחירה של עם ישראל, נתבונן קצת ביציאת מצרים מהבחינה הזאת של יצירת עם ישראל ובחירתו ע"י הקב"ה.

הנביא יחזקאל מתאר את תהליך יציאת מצרים מהבחינה המהותית של תהליך בחירתו של הקב"ה בעם ישראל, ויצירת עם ישראל ועלייתו במדרגות הקירבה להקב"ה.

דבר העורך

הרא"ש באורחות חיים (יום א אות כו) כותב "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית ובוה תקיים בלבבך היחוד השלם, בהאמין בו כי ענינו משוטטות בכל הארץ, וענינו על כל דרכי איש ובוהן לב וחוקר כליות. **כי מי שאינו מאמין אשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ה' אלקיך אינו מאמין ואין זה יחוד שלם כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה.**"

כאשר אדם מתבונן בניסי יציאת מצרים ובצורה העל טבעית בה הנהיג הקב"ה את עמו ישראל, מתחזק בטחונו בהקב"ה, והוא מאמין שכשם שהקב"ה הוציא את עמו ישראל ממצרים, כך הוא ימשיך להיטיב להם, ואף בזמנים שהדבר נראה בלתי אפשרי מבחינה טבעית.

כאשר חזרו המרגלים מארץ כנען, היה ויכוח ביניהם ובין יהושע בן נון וכלב בן יפונה, המרגלים אמרו **"לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו"**, ואילו יהושע וכלב אמרו **"עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה"**.

המרגלים טענו טענות מאד הגיוניות, "אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם", כלומר לא שייך שאומה קטנה בת שישים ריבוא תתמודד מול כל העמים החזקים, בעלי האמצעים החזקים, היושבים בארץ. ואכן טענתם נכונה מבחינה טבעית, אלא שיהושע וכלב אמרו שעמנו אינו עם המתנהג בצורה טבעית, "אם חפץ ה' בנו והביא אותנו", אנחנו מונהגים בידי הקב"ה וכשם שהוא הוציא אותנו ממצרים בצורה על טבעית, כך הוא ג"כ יתן לנו את היכולת לקיים את ציווינו על אף שזה נראה בלתי אפשרי מבחינה טבעית.

הויכוח בין יהושע וכלב לבין המרגלים לא היה ויכוח על העובדות, כי אם כיצד להתייחס אליהם, המרגלים ראו את הדברים בעין רעה, בפנימיות ליבם הם לא רצו לקיים את דבר ה', ועל כן הם ראו רק את המציאות הנראית לעיניים של ערים גדולות ובצורות, והסיקו שבלתי אפשרי לכבוש את הארץ, ואילו יהושע וכלב שרצו לקיים רצון ה', אצלם לא היה מגבלות, הם לא ראו את הסכנות הטבעיות, אלא את השגחת הקב"ה על עמו ישראל, והסיקו מכך ש"אם חפץ בנו ה' והביא אותנו".

ואכן טענתו של הקב"ה על המרגלים היתה "עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם" (שם, יא). וכך משה רבינו בתוכחתו לעם ישראל בתחילת ספר דברים אומר להם: **ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם.** ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה. ובדבר הזה איתכם מאמינים בה' אלקיכם. ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש לילה לראתכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם".

כלומר אחר שראיתם את חסדו של הקב"ה ביציאת מצרים ובכל הדרך, עליכם להאמין שאע"פ שיש הרים גדולות ובצורות בשמים, וגם בני ענקים, כל זה אינו מונע מהקב"ה לתת לכם את הארץ, **וכמו שהוא הנהיג אתכם בחסדים כ"כ גדולים עד עכשיו, כך הוא יתן לכם כח לעלות אל הארץ ולכבוש אותה נגד כל הסיכויים הטבעיים.**

גם בזמנינו אנו רואים כיצד הקב"ה סייע לעם ישראל בכל ההתישבות בא"י, ועל אף שבמונחים טבעיים לא היה שייך כלל שיתקיים הישוב בארץ אפילו תקופה קצרה, הקב"ה

דואג לעמו ישראל ומסייע בעדנו. כאשר הלורד בלפור הציע לתת את הארץ ליהודים טענו אנשי משרד החוץ של אנגליה שבטלי אפשרי להביא לארץ כמה יהודים בתוך ים של אנשים מאמני האסלאם. ענה להם בלפור אילו היה מדובר באומה אחרת, באמת הדבר בלתי אפשרי, אך כיון שמדובר על האומה היהודית אין הדבר כך. היהודים הם "עם לבדד ישכון" ולהם יש כללים אחרים. ואכן ההיסטוריה הוכיחה את הדברים האלו, שכל ההתיישבות נעשתה בצורה בלתי טבעית, ואופיינית אך ורק לעם לבדד ישכון.

לצערנו נשמעו ונשמעים מפי אנשים שלא גדלו על ברכי התורה ר"ל, דיבורים על כך שעלינו לסמוך על כוחנו ובצורה זו נינצל ונצליח. וכידוע יסודה של התנועה הציונית היתה על ברכי הדיבורים האלו על כך שעלינו לסמוך על כוחנו.

אמנם אנו המאמינים בה' ורואים נכוחה את אשר לפנינו, יודעים בבירור כי לולא ה' שהיה לנו אזי חיים בלעונו, לולא הסייעתא דשמיא העצומה המסובבת את הישוב היהודי בא"י, לא היה לו קיום כלל. ואע"פ שבוודאי מוטל עלינו לפעול ככל יכולתנו, כיון שמצוות ישוב א"י היא מצווה המוטלת עלינו ככל המצוות, אך עלינו לזכור כי ה' אלוךך הוא "הנותן לך כח לעשות חיל", וכאשר אנו נעשה את המוטל עלינו ה' יגמור בעדנו.

דברים אלו צריכים לחזק אותנו במקרים של קשיים, כאשר נראה עתיד הישוב בארץ בלתי ברור, כאשר נראה שישנם קשיים בשיבה בארץ, או כאשר באים לפעול דבר למען קיום מצוות ישוב הארץ. עלינו לדעת באופן ברור כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

דבר זה נכון לגבי כל מצוות התורה, כאשר לפעמים נראה לנו שאנחנו אנשים קטנים והדורות הלשים ולא יכולים לקיים בשלמות את רצון התורה. על כך אומרת התורה "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוץ היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה היא לא בשמים היא וכו' כי קרוב אליך הדבר מאד וכו'". לא לחינם כתבה התורה פסוקים אלו, בוודאי מדובר על דברים שבאמת נראים גבוהים בשמים ורחוקים מעבר לימ, אך כל הקשיים מתגמדים, והדברים הבלתי אפשריים נעשים אפשריים, כאשר אנו זוכרים את אהבתו של ה' אלינו ואת יכולתו, ואת רצונו שנעבוד אותו.

עלינו ללכת בדרכם של יהושע וכלב, להתבונן בכל הניסים של יציאת מצרים ולראות מכך את אהבתו הגדולה של הקב"ה אלינו, וכיצד הוא פועל לטובתנו בלא שום הגבלה, וכפי שמאריך משה רבינו בדברי תוכחתו על חטא המרגלים, ומכך להתחזק בקיום רצונו מתוך אמונה ש"אם חפץ בנו ה' הביא אותנו אל הארץ הזאת".

ואמנם דרכו של היצה"ר היא להשכיח את הניסים ולהזכיר שוב ושוב רק את הסכנות והמניעות שנראות על פי דרך הטבע, ולכן עלינו להזכיר שוב ושוב את כל הניסים שראינו, וכמו שאומרת התורה (דברים ז, יז - יט) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה ה' אלוךך לפרעה ולכל מצרים וכו' כן יעשה ה' אלוךך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם".

וכתב שם רמ"ד וואלי (דברים משנה למלך, עמ' קיב): "והנה כל אומנותו של יצה"ר היא להשכיח את דרך הפלא ולהזכיר את דרך הטבע כדי להפחיד את האדם, ואתה כנגדו תזכור את דרך הפלא כדי להפיג את פחדך, ולהבטיח את עצמך דמאן דאחמי לך בעילאי יחמי לך בתנאי, וזהו שאמר 'זכור תזכור את אשר עשה ה' אלוךך לפרעה ולכל מצרים'.

ומ"ש בכפל הלשון "זכור תזכור", כי כשם שהוא ישתדל להשכיח כמה פעמים, כך אהיה הקפוצין כנגדו ותשתדל כמה פעמים להזכיר, עד שהזכירה שלך תתגבר על השכחה שלו, ותבטח בעוזך בבטחון השלום. עכ"ד.

וממילא גם אנו צריכים לראות ולהזכיר שוב ושוב את הניסים והנפלאות שראינו בישיבתנו בארץ הקודש בכל המלחמות ובכל השנים ובפרט במלחמה האחרונה בקיץ תשע"ד שאין שום הסבר טבעי למה שהיה אם לא שמירת ה' על הישוב היהודי בארץ הקודש, ומזה נבין שכשם שראינו נסים כמו כן מובטח לנו שה' ימשך לשמור עלינו בארץ ישראל, וכפצפצי עפות כן יגן ה' צבאיו על ירושלים ונגון והציל פסח והקמילט (ישעיהו לא ה). וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

בברכת התורה, העורך

הנביא מדמה את הגאולה של מצרים ללידה, עד לגדילה של עם ישראל והגעתם לפסגת המעלות ומתאר הנביא את מצב עם ישראל כתינוק שנולד ללא שטיפלו בו, וכך הוא נשאר מלוכלך ומוזנח.

"ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמין ואמר לך בדמין חיי ואמר לך בדמין חיי", כלומר, נכון שאת עדיין מתבוססת בדם לידה ואף אחד לא טיפל בכך לאחר הלידה, מכל מקום אני אומר לך - את תחיי, אמנם את באמת בדמיך, אבל תחיי.

לאחר מכן: **"רבה כצמח השדה נתתיך"** גדלת הרבה מאד **"ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים"** עדי זה תכשיטים - היופי של אשה **"שדים נכנו ושערך צמח ואת ערם ועריה"**, כלומר כבר גדלת, ומ"מ את במצב של ערום ועריה, אז הקב"ה שוב פעם אומר -

"ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דדים" את כבר ראויה להתחתן **"ואפרש כנפי עליך"**, כלומר, הכנסתי אותך תחת רשותי [כמו שאמרה רות לבועז] ופרשת כנפיך על אמתך אמתך (רות ג, ט), ופירש"י, והוא לשון נישואין. **"ואכסה ערותך. ואשבע לך"** שאני יהיה בעלך **"ואבוא בכרית אתך נאם ה' אלוקים ותהיי לי"** - כאן נעשה עם ישראל לעמו של הקב"ה.

ואח"כ ממשיך הנביא לתאר את כל התהליך כיצד עם ישראל הגיע לרום דרגתו, ממצב של מתבוססת בדמיך, עד מתן תורה ועשיית המשכן, וכפי שמפרש בתרגום שם.

בדברי הנביא מודגשת הנקודה שהקב"ה בחר בעם ישראל, למרות שבשעת הבחירה לא היתה בהם שום מעלה, והם היו מלוכלכים בחטאיהם, כתינוק שעדיין מלוכלך בדם לידה, ולמרות זאת הקב"ה בחר בהם והעלה אותם מתהום השפלות שהיו בו עד לפסגת המדרגות של קירבה להקב"ה.

בכך נפתח לנו פתח להבין את הקשר של עם ישראל להקב"ה; אהבת הקב"ה לישראל היא אהבה בעצם, אהבה שאינה תלויה בדבר, ולכן למרות שישראל לא היו ראויים, הקב"ה הוציא אותם ממצרים ונתן להם את כל המתנות, משום שכאמור אהבתו אליהם היא אהבה שאינה תלויה בסיבה מסוימת.

ומשום כך אומר הנביא (יחזקאל כ, ה ואילך) "כה אמר ה' אלהים ביום בחרי בישראל, ואשא ידי לזרע בית יעקב, וְאָנֹכֶךָ להם בארץ מצרים, ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלוקים. ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות... וימרו בי ולא אבו לשמע אלי, איש את שוקצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים. ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים. ואוציאם מארץ מצרים...".

נקודה זו מודגשת במקומות רבים, שכשהקב"ה מיטיב לישראל ומושיע אותם, הוא עושה את זה למען קדושת שמו. וכך אומר הנביא יחזקאל (לט, ז) בבואת גוג ומוגו "ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל". ופירש"י **"שפלותם של ישראל חלול שמו הוא** באמור להם (לעיל פרק לו) עם ה' אלה ולא יכול להצילם".

כלומר על ידי שיראו הגוים שאני מושיע את ישראל ע"ז אני אודיע את שם קדשי, כלומר בזה יראו את שם קדשי, בצורה הזו יתגלה שמי - יראו כיצד אני מתגלה בעולם ואינני מסתתר כביכול, וע"ז - "וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל", כלומר שיראו שבאמת מתקיימת מגמתי שבשבילה בראתי את הבריאה, ואני מיטיב לישראל.

נמצאנו למדים מכאן דבר נפלא המורה על האהבה של הקב"ה לעמו ישראל, עד כדי כך שגילוי כבוד שמו של הקב"ה מתקיים ע"י טובתם של ישראל, וכשטוב לישראל - הרי נתגלה שמו של הקב"ה. ומשום שזוהי כל מהות פעולותיו של הקב"ה וכמ"ש הרמח"ל (שערי רמח"ל, עמ' צז) **"כי באמת, כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל"**. (והארכנו בענין זה בגליון הקודם), ומשום כך גם ביציאת מצרים, אע"פ שלא היו ישראל ראויים, עשה הקב"ה למען שמו, בכדי שיראו שהוא אינו מוגבל בקיום רצונו להיטיב לישראל, והעלה אותם מהדרגה שהם היו, עד לדרגה של "ושכנתי בתוכם".

קידוש ה' בנתינת ארץ ישראל

בדברי הנביא יחזקאל שהבאנו לעיל מבואר שתכלית יציאת מצרים היתה "להוציאם מארץ מצרים - אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות", דהיינו שהתכלית הסופית של יציאת מצרים היא להביא את עם ישראל לארץ ישראל. וכך מבואר כבר בתורה (דברים ו, כג) ואותו הוציא משם **למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו** ומבואר מזה שכניסת עם ישראל לארץ ישראל היא תכלית הגילוי של קידוש ה'; שהרי יציאת מצרים, שעליה נאמר שהיא נעשתה למען קידוש ה'; תכליתה היא בשביל הכניסה לארץ ישראל. והוא מהטעם הנ"ל שבזמן שמקבלים עם ישראל את מתנת ארץ ישראל שהיא תכלית ההטבה הרי זה קידוש ה'; שמתבצעת מגמתו של הקב"ה בבריאה - שהיא ההטבה לישראל.

ובאמת במקום אחר אנו רואים בפירוש שהנביא אומר שכניסתם של בני ישראל לארץ ישראל היא קידוש ה'; ויציאתם ממנה ח"ו נקראת חילול ה'; וכמו שכתוב בנביא יחזקאל (לו, כ) "ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומאראצו יצאו", כלומר בעצם מה שעם ה' יצא מארץ ה' הוא חילול ה'; ובהמשך הפסוקים (לו, כב - כד) נאמר "לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני אלהים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם. וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם ה' אלהים בהקדשי בכם לעיניהם", וכיצד יקדש הקב"ה את שמו - "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם", כלומר במה שישראל יחזרו לארצם יהיה קידוש ה' לעיני העמים (וכך פירש"י שם "וקידשתי את שמי, ומהו הקידוש, ולקחתי אתכם מן הגוים").

בפסוקים אלו מודגשת ג"כ הנקודה שהזכרנו לעיל, שאהבת הקב"ה את ישראל אינה אהבה התלויה בדבר, ואע"פ שעם ישראל חוטאים הקב"ה אינו מסיר את אהבתו מהם, וכשהם גולים מארצם הרי זה חילול ה'; ואע"פ שהם גולים מחמת חטאיהם, מ"מ יש בזה חילול ה'. ואף בחזרתם לארצם אומר הנביא לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם, כלומר, אע"פ שעם ישראל חוטאים, מ"מ הקב"ה מביאם לארצם למען קידוש שמו, וכמו שמסיים הנביא "לא למענכם אני עשה נאם ה' אלהים ידע לכם בוש והכלמו מדרכיכם בית ישראל".

ויה"ר שנזכה אף אנו להשיב אהבה לאהבת ה' אלינו, ולאהוב אותו אהבה שאינה תלויה בדבר ולקיים מצוותיו שלא ע"מ לקבל פרס.

מדברי רבותינו

מהנהגות והוראות החפץ חיים זיע"א

ריענן מחדש את תקותו לנסוע ארצה ישראל... אך לשוא היו כל מאמציו לעלות למקום הקדוש שמשה ואהרן לא זכו להכנס בו.

את רגשי אכזבתו ודאבונו על שלא הצליח חפצו בידו לעלות לארצו הקדושה. מביע החפץ חיים במכתב לידידו הנדיב ר' אברהם מאירס בשיקגו, לאחר שהלה שב מבקור בארץ ישראל:

ב"ה יום ה' ו' לחדש שבט תרצ"ג.

כבוד ידידי הטוב הרבני הנכבד והנדיב רחמים ומוקיר רבנן מר ר' אברהם מאייערס נ"ו.

אחד"ש מעכ"ה

התענגתי לשמוע משלומי הטוב בשובו לשלום הביתה. יזכה לעלות יחד עם כל נפוצות הגולה לציון ברנה, גם אנכי משתוקק הייתי בתשוקה גדולה להיות באה"ק ומה גם לעת זקנתי, אך לא זכיתי לזה בעו"ה ומן השמים עכבני...

כמו"כ מספר תלמידו של הח"ח שלמד אצלו כט"ז שנה (הג"ר יעקב משה שורקין זצ"ל, הובא בספרו של בנו "מגד גבעות עולם" עמ' סב): **"החפץ חיים זצ"ל היה מבקש מכל הנכנס והיוצא אליו, "נעמט מיר צו ארץ ישראל". (קחו אותי לארץ ישראל)".**

ב. וכן זירז ועודד אחרים לעלות לארץ ישראל.

ספר "תולדות החפץ חיים" (שחובר ע"י בנו הג"ר אריה לייב הכהן זצ"ל. עמוד עה): ומר אבא בעצמו התגעגע כל ימיו לנסוע, וכבר היה מוכן לנסוע, ושלח כבר ספריו וכלי ביתו, אבל לדאבון לב כולנו מן השמים עכבוהו, וכמו שנספר להלן.

אני הכותב נסעתי לארצנו בלי שום מטרה. רק לראות את הארץ, אשר אנו מזכירים אותה בשבתנו וקימנו כל ימי חיננו, וכשבאתי בחזרה ובקרתי את אבי אמר לי הסכלת עשה, **אם היית שם כבר היה לך להשתקע שם.** וע"ע באות הבאה.

ג. כבר לפני השואה חזה את הסכנה שתהיה בגולה, ואמר שהעצה להינצל ממנה היא לעלות לא"י.

בספר נתיבות הקדש (עה"ת ומועדים עמ' קסא), בהערות המו"ל, כתב בשם רבי אברהם משה סלומון (הרב מחרקוב. חתנו של הג"ר משה לנדינסקי ראש ישיבת ראדין): "שמעתי מאיש מהימן.. כי שמע מכבוד הצדיק בעל החפץ חיים זצ"ל, **כי כל איש ואשה אשר יש לו מוח בקדקדו יסע לארץ ישראל ויקנה בית ואחוזתו.** כי העיר ברלין וגם הכרכים אשר בחו"ל יחרבו וארץ ישראל תמלט".

ובחפץ חיים על התורה עמוד עב (פרשת וישלח) "חפץ חיים" על התורה (עמוד ע"ב - פרשת וישלח): "אם יבוא עשו אל המחנה האחת וגו'. (ל"ב ט). בשנת תרצ"ג, כשצורר כל היחידים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה ולקח רסן הממשלה בידו, נשאל החפץ חיים ע"י אחד מראשי הישיבה שלו ברדין (א.ה. מפורסם שזה הוא הרב מפוניבז' זצ"ל) ... מי הוא זה איפוא המחנה שישאר לפלטה?

וע"ז ענה הח"ח זצ"ל: כתוב מפורש בדברי הנביאים: "ובהר ציון תהי פליטה והי' קודש" (עובדיה א' י"ז) והרב השואל יצא מאת הח"ח כשידיו רועדות על חורבן יהדות אירופה, ולבו הי' נכון בטוח כי ארצנו הק' תנצל, וחרב לא תעבור בה. וכן הי' שתחלת מפלתו של הרשע הזה היתה, כשהתקרב לחופי ארצנו הק'.

א. ניסה בכל כוחו לעלות לארץ ישראל, ואף כשהיו עיכובים לא נכנע, וניסה שוב ושוב.

בספר "החפץ חיים חייו ופעלו" (להרב משה מאיר ישר, חלק ב' - עמוד תר"ח - תר"כ). "בדרך לארץ ישראל" מספר באריכות על נסיונותיו של הח"ח לעלות:

ב"תנאים" של חתנו הראשון, הרב הגאון ר' אהרן הכהן (מחבר הספרים "עבודת הקרבנות", "פרחי אהרן", "מטה אהרן", "בית אהרן" ועוד, נפטר בתל אביב כ"ז שבט תרצ"ז), עם בתו הבכירה גיטל, שהתקיימו בשנת תרמ"א, התנה תנאי מפורש, שאם כי הוא מבטיח לחתנו מזונות לאחר חתונתו, לא יהיה הלה רשאי לעכבו מלנסוע לארץ ישראל. מעין זה התנה גם ב"תנאים" של חתנו השני הגאון ר' צבי לוינסון עם בתו שרה בשנת תרמ"ד. משנשא בשנת תרס"ד את אשתו השניה (בת הרב ר' הלל אבד"ק לאפי) הרבנית מרים פרידא, התנה עמה שתסכים לנסוע עמו ארצה ישראל. אותו תנאי התנה גם ב"תנאים" של חתנו הצעיר הגאון ר' מנחם מנדל יוסף זקס עם בת זקוניו פיגא. י"ד שבט תרפ"ג.

בשנת תר"פ בהיותו שרוי בתוך גלותו הכפולה ברוסיה, יזם החפץ חיים לנסוע משם דרך אודיסה לארץ ישראל. חתנו ר' צבי אמר ללוותו. בשבועון "מחזיקי הדת" שהופיע בירושלים מד' כסלו תרפ"א, אף הודיע שהחפץ חיים יחד עם עוד שלושה רבנים מפורסמים נמצאים כבר בדרכם לארץ ישראל.

ברם מצבה המסוכן של ישיבתו תחת משטר הבולשביקים עכבו באותה שעה...

כל החפצים נארזו. הספרים, האמהות של חבוריו וכמו כן כל הדברים הנחוצים כבר נשלחו. לפיכך שוב לא חדל מלהתכונן למסע. אף כבר מכר או חילק את רהיטי ביתו.

בערב ראש חדש אלול תרפ"ה כתב בוילנה אגרת פרידה לאחיו שבגולה, שתוכנה בחלקו, כך:

"כאשר זכני השי"ת ברחמי והגעתי לגבורות והנני מתעתד בעז"ה לעלות לארץ הקדושה לרצות אבנייה ולחונן עפרה, אמרתי להפרד מאחי ועמי יושבי הארצות האלה בברכה...".

כל וכל בביתו של החפץ חיים כבר היה מוכן לנסיעה... והנה אירע שבדיק יום לפני כן חלתה אשתו של החפץ חיים מחלה מסוכנת. נאלצו להעבירה לוילנה, מקום שם נאלצה לעבור נתוח רציני. "מעשה שטן הוא בכל מקום הוא מתערב, אך לא יעלה בידו" - מחה במרירות את תקותו עוד טרם אבד. "השי"ת יעזור, היא תבריא ואי"ה נסוע נסע...". ברם מקורביו כבר נוכחו אז שמן השמים יעכבוהו.

היא אמנם הבריאה והחפץ חיים שוב החל לערוך הכנותיו בסתר. לא אבה שמישהו מלבד בני ביתו ידע על כך. הוא התבטא: "יתכן שהפרסום המרובה יתר על המדה הוא הגורם להפרעת תכניותי. הלוחות הראשונות נשברו משום שניתנו בקולי קולות...". לפיכך קוה שלכשיערוך הכנותיו בסודיות אולי יעלה בידו להגשים את משאלתו. מענין, שבו ביום שקיבל בשניה את מסמכיו הדרושים מארץ ישראל חלתה בתו הצעירה פיגא. הכל ראו אז בעליל שמן השמים אין מניחים לו לבצע את תכניותיו.

ברם החפץ חיים עצמו עוד טרם אבה להכנע. "מה זאת תדברו? הקב"ה בחסדו יעזור. היא תבריא ואי"ה נסוע נסע!".

הבת אמנם הבריאה, אך החפץ חיים עצמו מבחינה גופנית הלך הלך והחלש. הובא בשבילו רופא באופן מיוחד מוילנה, שקבע שבריאותו הרופפת וזקנתו המופלגת אינן מרשות לו לערוך מסע ממושך שכזה.

הפעם כבר הודה גם החפץ חיים בעצמו שמן השמים מעכבים את נסיעתו - "כי לא תעבורו!". אף על פי כן, משהרגיש עצמו חזק יותר,

מדברי רבותינו

כפי שהבאנו לעיל שהח"ח ראה בהתעוררות לא"י דבר חיובי ורצה להשתתף בזה ג"כ, וכמו"כ אנו רואים שכל התנגדותו לתנועה הציונית היתה מחמת פריקת העול של חבריה, וגם אז **נזהר מלהחלישם בפעולותיהם למען ישוב הארץ, והשתדל בהתנגדותו שתתמקד רק בנושא פריקת העול** (יעו"י להלן על סיפור המכתב). וכפי שמספר בנו בספר תולדות הח"ח (עמ' 50) באריכות רבה, על מבוכתו של הח"ח "למן היום שהמשכילים שנואי נפשו החלו ליקח חבל בשמחתנו, ויסדו חברת חובבי ציון... והחלו ליסד קולניות בארצנו. אמנם לפי ראות עיניים היה הכל טוב ויפה, אבל החרדים בעמנו ובתוכם גם מר אבי ז"ל נאנחו מרה... אמנם היותר מכאיב, כי בין חברי הועד היו כאלה הנודעים בכל עמנו לפורקי עול...

ביותר עוד חטאו המשכילים לעמם בשלחם מגידים בכל המדינה להעיר את לבם לקום על נדיבות לטובת בנין הארץ. אמנם שלחו אנשים כמותם ומגידי בעלטה אלה ראשית דרכם היה ללגלג על ביאת המשיח... תחת שהיה להם לרכוש לב העם ולחזק את לבם כי קרוב יום ה' וקיבוץ גלויות החלה, ועלינו לחזקה, ואם ראשיתנו מצער אחריתנו ישגה, כאמור בתורתנו אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך, וכאשר החל להראות את חסדו כן יוסיף לחונן אותנו ועוד נזכה לראות ירושלים בבנינה ומלכות בית דוד (וכמו שסדרוהו בעלי כנסת הגדולה בתפילה, קיבוץ גלויות, ואח"כ שיבת שופטים בישראל, ואח"כ בנין ירושלים, ואח"כ צמיחת מלכות בית דוד, ולבסוף בנין בית הבחירה. ובוודאי אנשי קודש אלו קבלו זאת מנביאים ה' שכך תהיה סדר הגאולה). **ולו שמעו טובי עמנו דברי שלום וניחומים כמו אלה, בלי ספק נקבצו שלומי אמוני ישראל ברכבותיהם ותהי למחנה אלוקים ובכל נפשם ומאודם עזרו להקמת ארצנו הקדושה...**

לאחר שהראו לח"ח מאמר שכתב אחד המשכילים לאחר הצהרת בלפור, שמעתה יהיה אפשר בלא שמירת המצוות, "אז לא יכול שוב מר אבי להתאפק, ויצא במאמר גדול להכחישם על פניהם... מחאתו נתפרסמה אז בין כל החרדים שבדור, אני הכותב לא הייתי בבית אבי בשעה שכתב מאמרו ונשלח לדפוס, וכשבאתי ונודעתי מזה נתוכחתי עם מר אבי ז"ל, ואמרתי לו **למה לך להתערב בריב אשר הקיף את כל עמנו, ולרפות ידי הבונים בני אדם דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, אם הבונים אין כוונתם לשמים, אבל בכגון זה אמרו יכין רשע וצדיק ילבש. ענני, אמת כי הדברים יצאו ממני, אבל לא גמרתי עוד בדעתי אם לשלוח על פני חוצות, ושלא בידעתי נשלח.**

ז. אף מי שאינו בדרגה שיישב כל חייו בתורה ותפילה, חייב לעלות לא"י.

כפי שממשיך שם בנו של הח"ח: אבל ידעו נא הקוראים כי מר אבא לא היה מן הקיצוניים בין החרדים בדבר הציונות, הוא לא דרש מהעולים שיבלו שם ימיהם בתורה ובתפלה כל הימים, רק כי יתנהגו ע"פ התורה והמצווה, וכמו שנוהגים כל בני ישראל הישרים בגולה. זכורני כי באתי פעם לבית אבי לבקרו בימיו האחרונים ומצאתי שם חוברת שלוחה מבית אדמו"ר אחד. ובהביטי בו ראיתי כי הוא מתנגד לכל הישוב החדש. ובאש קנאתו הוא פוגע גם ברבים של חסידים שנותנים רשות לאנשי שלומם לנסוע לארץ. והוא אומר ישלחו אותם לכל ארץ וארץ אבל לא לארצנו הקדושה. ולפי דבריו שם הארץ הזאת נבחרת רק לעבודת השם, וכהנה וכהנה מאריך שם בדבריו. ושאלתי את מר אבא אם עיין בהחברת הזאת. ענה לי כי אין בכחו לעת זקנותו להתעניין בכל דבר הנשלח לו. וביקשתי שאעפ"כ יעיין קצת. וכשהגיע להמקומות שמרעיש עולמות הניע בכתפיו ולקח התנ"ך בידו והראה לי ביחזקאל ל"ח פ"ב נאמרו על גוג לשלול שלל ולבוז בז להשיב ידך על חרבות נושבות ואל עם מאוסף מגויים עושה מקנה וקנין ע"ש, **הרי שעמנו עסקו במקנה וקנין, אלא העיקר הוא שיתנהגו בדרך התורה.**

ד. הציפיה למשיח אינה סתירה לעליה לא"י, ואדרבה, מי שלא יעלה לא"י קודם ביאת המשיח, מי יודע אם יזכה להיות בה כשיבא המשיח.

בספר "החפץ חיים חייו ופעלו".

לחיות בארץ ישראל היה חלומו ותשוקתו של החפץ חיים מעודו. הוא שתמיד השתדל לעודד ולנחם את אחיו שבגולה, בלמדו אותם לחיות ולצפות לגאולה, למשיח, לירושלים הבנויה - היה חזרו געגועים יוצאים מן הכלל לארץ ישראל. תמיד השתוקק להתישב בה כאדם ששוואף להשתחרר ממקום שהאוויר בו מחניק, שריאותיו אינן מוצאות בו די אויר לנשימה, כך הרגיש החפץ חיים בחוץ לארץ. מערכתיו הרוחניות לא מצאו כאן די ספוקן. אורית הקדושה שנוצרה סביבו, רוח התורה והיראה שאוירה של רדין היה אפוף בו, הגדילו ביתר שאת את משאת נפשו הפנימית. קשה לאין ערוך היא העבודה בחוץ לארץ. כאן אך לעתים נדירות מאד מסוגלת הנשמה להגיע לשלמותה. בשאיפתו התדידתית ל"שלמות הנפש" הרגיש, משום כך, החפץ חיים משאלה פנימית לארץ שאוירה "חיי נשמות".

בשנת תר"מ עלה רבה של רדין, ר' יהודה'לה לארץ ישראל. משם כתב במכתב לידיד נפשו החפץ חיים: "בחוץ לארץ לא הרגשתי את קדושת השבת וזהרה. את קדושת השבת ואת זיו תפארה התחלתי להרגיש בבואי לארץ הקדושה". **תופעה כזו הגבירה ביתר שאת את השתוקקותו לארץ ישראל. בדרך כלל לא היתה זו אצלו שאיפה נאה בלבד, אלא שבכל הזדמנות ובכל מקרה חשב והשתדל באופן ממשי להגשים את חלומותיו.**

"מי יודע אם יזכה להיות מאלה שיכניסום לארץ ישראל ששוב ה' את שבות עמו. אך מי שיהיה שם מקודם לכן יש תקוה ששוב לא יגורש משם" טוען היה.

ה. בפרט בזמן עקבתא דמשיחא הוא חייב מיוחד, שבזמן זה ישנה פקידה ומתחיל התעוררות של קיבוץ גלויות.

כותב בנו בספר "תולדות החפץ חיים" (עמוד מ"ג, והובא ב"מכתבי החפץ חיים" עמ' 44): בזכרוני כי בשנת תר"נ ותר"א, שהחלו לגרש את אחינו ב"י ממאסקאווא, התעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה, המגורשים למאות ולאלפים החישו למפלט למו לארץ אבותינו, קנו שם קרקעות, נטעו כרמים, יסדו מושבות, כן בתחום המושב נאספו אסיפות, נתיסדו חברות, שלחו משולחים לקנות קרקעות, בעלי בתים מכרו נכסיהם וכל חפציהם, ובצרו כספם עלו בשמחה לארצנו הקדושה, בתקותם למצוא שם בלי זעת אפים עושר ואושר.

בזמן זה קבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פנות עמנו לעלות לארצנו הקדושה, ומשער, כי הימים ימי עיקבא דמשיחא, וכי פקד ד' את עמו, ואפשר הוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח, ואם היינו ביכולת, היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות לארץ, אבל באשר אין בכחנו לע"ע, נעשה את אשר מוטל עלינו ואשר בידינו וכו'.

ובעמ' 50 שם: "... היה בטחונו חזק שבקרוב יפקוד ד' את עמו, ויותר התחזק בתחילת שנות הששים, שנתעוררו למאות ולאלפים לשוב אל ארצנו ולעבוד אדמתה, והחלו לדבר ע"ד שיבת ציון בכל האומות, וראה בזה אצבע אלקים, וכי ישיב ד' את שבות עמו בקרוב וישיב שכניתו לציון עירו ויכונן מקדשו, ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו, ובחזק אמונתו הכין את עצמו ואת אחיו הכהנים במדינתנו בידיעת הלכות עבודה, כידוע ומפורסם, והיה עומד ומצפה מיום ליום לישועת ד' ולהתגלות כבודו.

ו. אין להימנע מחמת ג' שבועות וטעמים כעין אלו.